

جایگاه مطالعات افراطی‌گری در روابط بین‌الملل

محمد رضا دهشیری^۱

چکیده

این مقاله تلاش دارد به واکاوی جایگاه مطالعات افراطی‌گری در روابط بین‌الملل با توجه به مفاد دروس کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه‌های امریکا و اروپا بپردازد. در پاسخ به این پرسش که رویکرد مراکز آموزشی به مطالعات افراطی‌گری اعم از خشونت‌آمیز و غیر خشونت‌آمیز در روابط بین‌الملل چیست، نگارنده به تبیین این موضوع از دو منظر روشی و محتوایی می‌پردازد. از منظر روشی می‌توان به رویکردهای مبتنی بر تحلیل روندهای بین‌المللی بر اساس آینده‌پژوهی، مطالعات پوزیتیویستی، مطالعات انتقادی، مطالعات تطبیقی، مطالعات موردی، مطالعات منطقه‌ای، مطالعات میان‌رشته‌ای، و تمرین‌های عملی شبیه‌سازی در روابط بین‌الملل اشاره کرد. از منظر محتوایی، دانشگاه‌های غرب تلاش داشته‌اند از منظرهای مختلف فلسفی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، روانشناختی، فرهنگی، دینی، ارتباطاتی و امنیتی به مذاقه در مطالعات افراطی‌گری بپردازند. در این زمینه می‌توان به رشته‌های مطالعات توسعه بین‌المللی، مطالعات منازعات و بحران‌های بین‌المللی، اقتصاد سیاسی بین‌الملل،

^۱ استاد علوم سیاسی دانشکده روابط بین‌الملل

مطالعات بینادینی، مطالعات زنان، مطالعات روانشناختی، مطالعات تروریسم‌شناسی، مطالعات پوپولیسم‌شناسی، مطالعات ارتباطی، مطالعات جهانی‌شدن، مطالعات امنیت بین‌الملل، و مطالعات جامعه‌شناختی پلیس اشاره کرد. لذا مقاله حاضر در نظر دارد زوایای گوناگون به مطالعات افراطی‌گری و رویکردهای مختلف پژوهشی و آموزشی به این پدیده در روابط بین‌الملل را مورد مذاقه قرار دهد.

کلیدواژگان: افراطی‌گری، رشته دانشگاهی، روابط بین‌الملل، تروریسم، مطالعات

میان‌رشته‌ای

مبحث نخست: رویکردهای روشی به مطالعات افراطی‌گری در روابط بین‌الملل

روند پژوهی بین‌المللی: از منظر آینده‌پژوهی روابط بین‌الملل، در رشته کارشناسی روابط و سیاست بین‌الملل دانشگاه پتسدام^۱، افراطی‌گری و تروریسم به عنوان یکی از "روندهای جهانی"^۲ برشمرده شده است. همچنین در مطالعات کارشناسی روابط بین‌الملل دانشگاه ناتینگهام ترنت انگلستان^۳ چنین بحث می‌شود که همپیوندی و پیچیدگی روابط بین‌الملل به گونه‌ای است که افراطی‌گری بر روندهای بین‌المللی تأثیرگذار بوده است.

مطالعات تطبیقی: در رشته مطالعات سیاست و روابط بین‌الملل در دانشگاه کنت^۴ بریتانیا^۵ و نیز در مرکز بین‌المللی مبارزه با تروریسم^۶ در لاهه هلند^۷، افراطی‌گری به عنوان مظهر منازعه نامتقارن^۸ دانسته شده و به بررسی ابعاد آن به منظور بررسی مقایسه‌ای راهکارهای حل و فصل انواع افراطی‌گری اعم از خشونت‌آمیز و غیرخشونت‌آمیز پرداخته شده و هر دو نوع آن دو روی یک سکه دانسته شده است.

---

1 <https://www.uni-potsdam.de/en/headlines-and-featured-stories/archive/nachrichtendetail/article/2016-01-04-politischer-als-gedacht-alt-faele-rechtsextremer-und-rassistischer-gewalt-werden-neu.html>

2Global Trends

3BA International Relations, Nottingham Trent University, <http://www.ntu.ac.uk/International/Relations>, retrieved on 24 December 2016.

4Kent

5 <https://www.kent.ac.uk/politics/>

6ICCT

7

8BA International Studies, Leiden University, www.leidenuniv.nl

http://www.bachelors.leiden.edu/studies/info/international-studies?utm_source=meetinternationalstudies.nl&utm_medium=web&utm_content=header&utm_campaign=meetinternationalstudies, retrieved on 24 December 2016

8Asymmetric Conflict

همچنین در مطالعات دانشگاه‌های بریتانیا درباره دلایل بروز راست افراطی در اروپا به مطالعات تطبیقی در خصوص زمینه‌های افراطی‌گری در روابط بین‌الملل پرداخته شده است.

مطالعات میان‌رشته‌ای: با عنایت به آمیختگی مطالعات افراطی‌گری با مطالعات دینی، مطالعات میان فرهنگی و روابط بین‌الملل، در دانشگاه لینکلن (Lincoln) در رشته مطالعات روابط بین‌الملل تلاش می‌شود تا اثر عوامل سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بر گسترش افراطی‌گری در روابط بین‌الملل بررسی گردد.¹ همچنین، در کارشناسی ارشد مطالعات میان‌رشته‌ای اروپایی در کالج اروپا² در ورشو- لهستان³ بر مباحث افراطی‌گری و نقش مخرب آن در اروپای واحد تأکید می‌شود. در دانشگاه سوآس لندن نیز به منظور مطالعه افراطی‌گری به مطالعه سکولاریسم، پاسکولاریسم و الهیات سیاسی و ارتباط آنها با دموکراسی، جنگ، خشونت، حقوق بشر، حقوق بشردوستانه، توسعه، چندفرهنگی‌گرایی، ناسیونالیسم، فرقه‌گرایی، و افراطی‌گری مذهبی پرداخته می‌شود و تلاش می‌شود افراطی‌گری با رویکردی بینارشته‌ای با تأکید بر رابطه دین و سیاست مورد مذاقه قرار گیرد.

تمرین‌های عملی شبیه‌سازی در روابط بین‌الملل: در مطالعات کارشناسی روابط بین‌الملل دانشگاه ناتینگهام ترنت⁴ انگلستان ضمن تبیین تأثیر افراطی‌گری بر روابط بین

1BA in International Relations, School of Social and Political Sciences, University of Lincoln, www.lincoln.ac.uk

<http://www.lincoln.ac.uk/home/course/istiistub/>, retrieved on 24 December 2016.

2College of Europe

3M.A. (Postgraduate Studies) on International Relations, The College of Europe, Warsaw, <https://www.coleuropenatolin.eu/StudyDiplomacy/Apply-Now>, retrieved on 24 December 2016

4Nottingham Trent

دولتها، مردم، جنبش‌های اجتماعی و جوامع فرهنگی و مذهبی به تأکید بر تمرین‌های شبیه‌سازی پرداخته می‌شود. در این برنامه‌های شبیه‌سازی تلاش می‌شود ذهنیت‌ها و دیدگاه‌های افراط‌گرایان با قرارداد آنان به عنوان یکی از اطراف شبیه‌سازی دانسته و بررسی شود تا دانشجویان با گستره وسیع دیدگاه‌ها آشنا شوند و با تأکید بر مهارت‌های حل مساله به چگونگی مدیریت بحران درچنین موضوعات و فرایندهایی بپردازند که بر کلیه سطوح محلی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی تأثیرگذار هستند.^۱

مطالعات پوزیتیویستی روش تحلیل در روابط بین‌الملل: در دانشگاه ولز^۲ در چارچوب مطالعات پوزیتیویستی با تأکید بر داده‌های تجربی و تحلیل سیستمی داده‌ها، بررسی‌هایی در مورد جوانان و افراط‌گری برای مقابله با افراط‌گری خشونت‌آمیز و رادیکالیزاسیون مذهبی صورت پذیرفته است.^۳

یکی از ضعف‌های روشی علم روابط بین‌الملل بویژه تحلیل‌گران پوزیتیویست آن است که به واقعیت و تجربه بیش از جهان‌بینی فلسفی و ارزش‌ها و هنجارها توجه کرده‌اند. لذا بر تجزیه و تحلیل علی تأکید کرده‌اند. در واقع، پوزیتیویست‌ها تلاش می‌کنند تحلیل افراط‌گرایی را به علوم طبیعی نزدیک کنند. مشکل این نظریه‌ها تکیه بر علت (Cause) و غفلت از دلیل (Reason) بوده است؛ به گونه‌ای که خواستار تحلیل مسائل جامعه‌شناختی از منظر علوم تجربی هستند در حالی که تکیه بر علت‌یابی نمی‌تواند موجد فهم جامع در باره پدیده افراط‌گری باشد.

مطالعات منطقه‌ای: در دپارتمان مطالعات میان فرهنگی و منطقه‌ای دانشگاه کپنهاگ در زمینه مطالعات منطقه‌ای به ویژه در مطالعات منطقه خاورمیانه بر

1 <https://www.nuh.nhs.uk/our-services/services/trent-simulation/>

2 Wales

3 https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396030/preventing-violent-extremism-systematic-review.pdf

پیشران‌های^۱ افراطی‌گری خشونت‌آمیز به عنوان تهدید بین‌المللی تاکید شده است. بیشتر مطالعات پابلوت^۲ در این زمینه به بررسی داعش در سوریه و عراق پرداخته است.^۳

مطالعات انتقادی: در دانشگاه‌های اروپا و امریکا یک سلسله «مطالعات انتقادی»^۴ در باره تروریسم به ویژه پس از حادثه ۱۱ سپتامبر به منظور جلوگیری از بروز افراطی‌گری خشونت‌آمیز صورت گرفته است. دانشگاه رجنت در رشته کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل معتقد است که دانشگاهها باید در مبارزه و مقابله با گسترش سوء برداشت‌ها، رادیکال‌گرایی و ترس پیشگام باشند تا دانشجویان در محیطی ایمن ایده‌های خود را بدون احساس تهدید ناشی از جهت‌گیری دینی یا نژادی گروه‌های اقلیت مطرح کنند و به آنها اجازه داده شود که به پرسشگری و نقادی بپردازند.^۵

مبحث دوم: رویکردهای محتوایی به مطالعات افراطی‌گری در روابط بین‌الملل

فلسفه آموزش در روابط بین‌الملل: در دانشگاه کمبریج در رشته روابط بین‌الملل بحثی با عنوان «ایمن‌سازی ذهن»^۶ مطرح شده است که به موضوع آموزش برای مقابله با افراطی‌گری پرداخته شده است.^۷ این دانشگاه بر این اعتقاد است که

1 Drivers

2 Pilot Studies

3 Department of Cross-Cultural and Regional Studies University of Copenhagen, <http://ccrs.ku.dk/>

4 Critical Studies

5 M.A. International Relations, Regent's University, London, <http://www.regents.ac.uk/study/postgraduate-study/programmes/ma-international-relations.aspx> & <http://www.regents.ac.uk/news/how-universities-will-beat-extremism.aspx>, retrieved on 24 December 2016.

6 Immunizing the Mind

7 <https://www.britishcouncil.org/organisation/policy-insight-research/>

ایدئولوژی‌های افراطی را می‌توان از طریق ایجاد فرصت‌های آموزشی مهار کرد. با وجود این، تعداد زیادی از افراط‌گرایان خشونت‌آمیز تحصیل کرده و فارغ‌التحصیل دانشگاهها هستند به گونه‌ای که تعداد قابل توجهی از آنان دارای مدرک فنی و مهندسی هستند. در واقع، در اینگونه موارد، آموزش موجب تعصب و ذهنیت خاص افراط‌گرایان شده است. لذا باید آموزش‌هایی ارائه گردد که اذهان دانشجویان از گرایش به افراطی‌گری مصون نگاه داشته شود.

در این زمینه، پژوهشی مطالعاتی از سوی آقای مارتین روز در شورای بریتانیا در مورد منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا صورت گرفته که بیانگر آن است که ۴۸/۵ درصد از نیروهای جهادی فارغ‌التحصیل دانشگاه بوده‌اند و ۴۴ درصد آنها در رشته مطالعات مهندسی تحصیل کرده‌اند. وی بررسی می‌کند که چگونه آموزش‌ها می‌تواند موجب رادیکالیزه شدن افراد شود. وی بر این باور است که گروه‌های رادیکال سعی می‌کنند با ساده‌سازی موضوعات مردم به ویژه جوانان را به افراطی‌گری بکشانند. لذا باید ضمن تبیین پیچیدگی موضوعات این مهم بررسی شود که چگونه می‌توان اذهان را مصون نگه داشت.

بررسی مزبور بیانگر آن است که به رغم آنکه در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا آموزش حدود ۲۰ درصد از بودجه حکومت‌ها را به خود اختصاص داده است که از متوسط میزان جهانی بالاتر است، لیکن این آموزش‌ها فاقد خلاقیت و مهارت‌های تحلیلی انتقادی بوده است که موجب گردیده جوانان به سوی ایدئولوژی‌های ساده‌سازانه^۱ روی بیاورند. لذا شایسته است بر کیفیت و فلسفه آموزش تاکید شود. واقعیت آن است که در خاورمیانه بیشتر بر یادگیری و گذراندن امتحانات تاکید می‌شود به جای اینکه بر تفکر خلاق و انتقادی تاکید شود. همچنین سنت بر این است

---

insight/immunising-mind-%E2%80%93education-and-extremism
۱Simplistic

که در خاورمیانه رشته‌های فنی، مهندسی و پزشکی برتر از علوم اجتماعی و انسانی و هنری قلمداد می‌شود تا آنجا که علوم انسانی تا حدودی نادیده انگاشته می‌شود. همچنین فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های خاورمیانه و شمال آفریقا به مهارت‌های نرم^۱ مجهز نشده‌اند تا بتوانند قابلیت‌های فرد را برای جذب در بازار کار و پذیرفته شدن در مشاغل حرفه‌ای^۲ افزایش دهند. این رویکرد موجب می‌شود که فارغ‌التحصیلان برآمده از طبقه متوسط در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا با بیکاری و سرخوردگی ناشی از بیکاری روبرو شوند. این عوامل می‌تواند موجبات رادیکالیزه شدن اعم از خشونت‌آمیز و غیرخشونت‌آمیز را فراهم آورد.

این پژوهش بررسی می‌کند که شاید یک ذهنیت خاص در خاورمیانه و شمال آفریقا وجود دارد که موجب می‌گردد جوانان دانشجوی جذب راه‌های ساده و فاقد ابهام و پیچیدگی شوند. از این روست که جوانان خاورمیانه‌ای نسبت به رادیکالیزاسیون آسیب‌پذیرتر شده‌اند. البته این ذهنیت‌های ساده‌سازانه همچنان در دبیرستان‌ها و دانشگاه‌ها تدریس می‌شود. لذا تدریس و تحصیل علوم اجتماعی و انسانی، به رغم نادیده انگاری نسبی در جوامع خاورمیانه و شمال آفریقا دارای تاثیر مثبت در کاهش رادیکالیزاسیون در میان فارغ‌التحصیلان است ولو آنکه امکان آن وجود دارد که دانشجویان پس از فراغت از تحصیل با مشکل بیکاری روبرو شوند. یکی از دلایل این موضوع آن است که داعش اخیراً از دروس دانشگاهی و تحصیلی رشته‌های حقوق، هنرهای زیبا، باستان‌شناسی، فلسفه و علوم سیاسی را حذف کرده است.

لذا برای اینکه دانشجویانی که به مطالعه "علوم، فناوری، مهندسی و ریاضیات"^۳ می‌پردازند به افراط‌گری مایل نگردند باید در معرض بحث، تفکر انتقادی، خلاقیت،

1Soft Skills

2Employability

3STEM= Science, Technology, Engineering & Mathematics

پرسشگری درباره دکترین‌ها قرار گیرند و به عدم قطعیت‌های فلسفی در علوم اجتماعی و انسانی واقف شوند. لذا جوانان باید یاد بگیرند که تفکر کنند که ذهن خود را علیه ایدئولوژی‌هایی ایمن سازند که خواستار آنند که به آنان یاد دهند که به چه چیزی فکر کنند.

مطالعات توسعه بین‌الملل: به عنوان مثال، در دانشگاه پورتموث در رشته سیاست و روابط بین‌الملل به مقایسه تطبیقی جوامع لیبرال دمکراسی از منظر افراطی‌گری پرداخته شده و یکی از موانع فراروی تحقق دمکراسی و توسعه سیاسی در جهان افراطی‌گری خشونت‌آمیز دانسته شده است.^۱

مطالعات منازعات و بحران‌های بین‌المللی: به عنوان مثال در رشته مطالعات روابط بین‌الملل در دانشگاه کالیفرنیا در درس مطالعات منازعات بین‌المللی تشدید افراطی‌گری مذهبی و نیز خشونت‌گرایی در "منازعات درونی"^۲ و بینا سرزمینی به عنوان یکی از عوامل بروز و تداوم منازعات بین‌المللی دانسته شده که چون ناشی از جنگ دیدگاهها و تعارض هویت‌هاست موجب تصاعد^۳ بحران‌های بین‌المللی و افزایش آنارشی در روابط بین‌الملل می‌شود.^۴

همچنین در دپارتمان مطالعات جنگ^۵ دانشگاه کینگز کالج^۶ لندن و نیز در دانشگاه

¹International Relations and Politics, University of Portsmouth, <http://www.port.ac.uk/courses/history-politics-and-social-studies/ba-hons-international-relations-and-politics/>, retrieved on 24 December 2016.

²Internal Conflicts

³Escalation

⁴https://www.google.com/search?q=california+university+extremism+conflict&ie=utf&8-oe=utf&8-aq=t&rls=org.mozilla:en-US:official&client=firefox-a&channel=fflb&gws_rd=ssl, retrieved on 24 December 2016.

⁵War Studies

⁶King's College

دورهام انگلستان در رابطه با جلوگیری از بروز منازعه^۱ با توجه به مطالعات موردی خاورمیانه بر لزوم مبارزه با رادیکال‌گرایی، افراطی‌گری و خشونت سیاسی و به طور کلی حل و فصل منازعات^۲ تأکید شده است. افزون بر این، در انگلستان، مرکزی بین‌المللی برای مطالعه رادیکالیزیشن^۳ تأسیس شده است.^۴

در کارشناسی روابط بین‌الملل دانشگاه ریچموند^۵ انگلستان در درس مطالعات منازعات بین‌المللی بر نقش افراطی‌گری در نضج حرکت‌های ناسیونالیستی افراطی و بروز جنگ‌های داخلی تأکید می‌شود. جالب اینکه از افراطی‌گری عقلانی^۶ نیز به عنوان ابزاری برای چانه‌زنی از طریق توسل به خشونت در عین اهتمام به راه‌حل‌های چندجانبه سخن به میان آمده است.^۷

اقتصاد سیاسی بین‌الملل: در دانشگاه ریچموند^۸ انگلستان در دروس رشته سیاست و روابط بین‌الملل به بررسی تأثیر مشکلات اقتصادی بر گرایش به افراطی‌گری اعم از سکولار و مذهبی پرداخته می‌شود.^۹

1Conflict Prevention

2Conflict Resolution

3Radicalization

4International Centre for the Study of Radicalization (ICSR), King's College

London, www.kcl.ac.uk, <http://www.kcl.ac.uk/sspp/departments/warstudies/research/groups/icsr.aspx>, retrieved on 24 December 2016.

5Richmond

6Rational Extremism

7<http://www.idoxopen4learning.co.uk/richmond/News/View/Ofsted-Warning-on-Extremism-in-Colleges-GRUKLRN!N5908?bcr=M-TIzNA>

8University of Reading

9www.huffingtonpost.co.uk/.../reading-university-colludes-muslim-ext.

مطالعات بینادینی: در مطالعات بینادینی^۱ در دانشگاه‌های نروژ در زمینه فعالیت‌گری مذهبی و افراطی‌گری دینی و نیز در کارشناسی ارشد دین در سیاست جهانی^۲ در دانشگاه سواس^۳ لندن^۴ بر بازخیزی دین در فضای عمومی و امکان بهره‌گیری از آن هم برای تشدید نزاع و هم حل و فصل منازعه و صلح‌سازی از رهگذر مدیریت تنوع^۵ تاکید شده است.^۶

مطالعات جهانی‌شدن: در دانشگاه برایتون در کارشناسی ارشد «جهانی شدن، سیاست، منازعه و حقوق بشر»^۷ بر مطالعات جهانی شدن در زمینه گسترش افراطی‌گری به ویژه پس از تحولات موسوم به «بهار عربی» تاکید شده است. گویا جهانی‌شدن عرصه تعارض‌ها و جریان‌های متضاد است به گونه‌ای که افراط‌گرایان از ابزارهای جهانی‌شدن علیه جهانی‌شدن استفاده می‌کنند.^۸

مطالعات امنیت بین‌الملل: در دانشکده سیاست و مطالعات بین‌الملل^۹ دانشگاه لیدز^{۱۰} انگلستان ضمن اذعان به پیوند امنیت منطقه‌ای و بنی‌المللی، بر افراطی‌گری به عنوان یکی از عوامل تهدید منطقه‌ای که امکان تسری به عرصه بین‌المللی دارد تاکید شده است. همچنین دپارتمان مزبور در رشته مطالعات امنیتی به بررسی افراطی‌گری

1 Interreligious Studies

2 Religion in Global Politics

3 SOAS

4 <https://www.soas.ac.uk/politics/programmes/baintrel/>

5 Diversity Management

6 MA Religion in Global Politics, Department of Religions and Philosophies, SOAS University of London, <https://www.soas.ac.uk>, retrieved on 24 December 2016

7 MA Globalization, Politics, Conflict and Human Rights

8 <https://www.brighton.ac.uk/courses/study/globalisation-politics-conflict-and-human-rights-ma-pgcert-pgdip.aspx>

9 School of Politics and International Studies

10 Leeds

خشونت‌آمیز و جنایات سازمان‌یافته از منظر امنیت بین‌الملل می‌پردازد و راه حل جلوگیری از منازعه و خشونت در روابط بین‌الملل را تقویت همکاری امنیتی قدرتهای بزرگ می‌داند.^۱

مطالعات زنان: در دپارتمان روابط بین‌الملل دانشگاه ملی اتریش و نیز در کارشناسی ارشد «جنسیت، جهانی‌شدن و حقوق»^۲ مرکز مطالعات جهانی زنان در دانشگاه ملی ایرلند^۳ مطالعاتی در باره زنان و افراطی‌گری خشونت‌آمیز صورت گرفته است. پژوهشگران دپارتمان مزبور در پاسخ به این پرسش که آیا دخیل شدن زنان در اقدامات تروریستی به خاطر خشونت یا در جستجوی خشونت صورت می‌پذیرد؟ و نیز در بررسی اینکه استفاده تروریست‌ها از زنان در فعالیتهای تروریستی و خشونت‌های مسلحانه آیا به خاطر مجبور شدن آنان به دست زدن به فعالیت‌های تروریستی در پی اعمال خشونت تحمیلی از سوی گروه‌های تروریستی بوده است یا اینکه زنان تروریست واقعا به آرمان‌های تروریستی اعتقاد دارند و به این باور رسیده‌اند که هدف وسیله را توجیه می‌کند؟ بر این باورند که انگیزه‌های زنان در مبادرت به اقدامات تروریستی مشابه مردان است اما انگیزه‌های آنان قبل از مبادرت به اقدامات تروریستی متفاوت از مردان است بویژه آن زمان که تصمیم می‌گیرند که چرا و چگونه به تروریست‌ها بپیوندند.^۴

مطالعات روانشناختی: در دانشگاه فلوریدای جنوبی^۵ در مطالعات تفرشناسی یا نفرت‌شناسی (Hatred Studies) تلاش می‌شود با رویکردی روانشناختی به بررسی این

1 <http://www.polis.leeds.ac.uk/research/international-relations-security/>

2 Masters in Gender, Globalization and Rights

3 Centre for Global Women's Studies

4 <http://www.nuigalway.ie/globalwomensstudies/ma/>

5 University of South Florida

مهم پرداخته شود که چگونه ذهنیت‌های کلیشه‌ای، پیش‌داوری‌ها و تعصبات در روابط بین‌الملل منجر به ایجاد نفرت از سوی تروریست‌ها نسبت به قربانیان خود و سپس مبادرت به اقدامات افراط‌گرایانه خشونت‌آمیز می‌گردد.^۱

مطالعات تروریسم‌شناسی: موسسه میدل بری (Middlebury Institute) در رشته کارشناسی مطالعات بین‌الملل به بررسی تروریسم، ضدتروریسم و افراطی‌گری از منظر مطالعات دینی می‌پردازد. همچنین، دانشگاه شرق لندن (East London) در رشته‌ای با عنوان مطالعات تروریسم و ضد تروریسم در چارچوب مطالعات روابط بین‌الملل^۲ معتقد است که راه‌حل مبارزه با افراط‌گرایی اسلامی همانا رادیکال‌زدایی (De-radicalization) از آن است.

مطالعات پوپولیسم‌شناسی: در موسسه سلطنتی امور بین‌الملل در انگلستان در مطالعات مربوط به افراطی‌گری پوپولیستی تلاش می‌شود با رویکردی بین‌المللی به بررسی رابطه پوپولیسم و افراطی‌گری و نحوه مقابله با افراطی‌گری پوپولیستی پرداخته شود.^۳

مطالعات ارتباطاتی: با توجه به بهره‌گیری تروریست‌های افراطی از شبکه‌های اجتماعی برای ترویج ایده‌های افراطی‌گرایانه، جذب نیرو، گسترش هراس یا جهانی‌سازی هراس با توجه به شکست پروژه توسعه سرزمینی خلافت، تشویق طرفداران خود در غرب به انجام عملیات تروریستی بر اساس راهبرد «گرگهای تنها»، توجه به قدرت شبکه‌ای گروه‌های افراطی در علم ارتباطات مورد توجه قرار گرفته

---

1 http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1575&-context=mhlp_facpub

2 MSc in Terrorism and Counter terrorism Studies, The Terrorism and Extremism Research Centre (TERC), University of East London, <https://www.uel.ac.uk>, retrieved on 24 December 2016.

3 https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/r0911_goodwin.pdf

است و مباحثی مانند «ماریج خشونت» به عنوان مکمل «نظریه ماریج سکوت» مورد توجه قرار گرفته است.

مطالعات جامعه‌شناختی پلیس: کالج دانشگاه پلیس نروژ در مطالعات خود بر نقش پلیس در اجرای قانون و برقراری ارتباط با جامعه به منظور مقابله با تروریسم تاکید دارد. در این رهگذر، آگاهی بخشی به جوامع محلی برای مقابله با اقدامات رادیکال گروه‌های افراطی خشونت‌آمیز و همکاری موثر جوامع محلی با نیروی انتظامی، پلیس را قادر می‌سازد تا از اقدامات احتمالی تروریست‌ها مطلع شود.^۲ لذا برقراری روابط شفاف بین پلیس و شهروندان موجب می‌شود تا پلیس بتواند به شناسایی و نظارت بر تروریست‌هایی بپردازد که به تدریج در خانه‌ها یا جوامع محلی رشد می‌کنند. این مهم موجب می‌شود تا پلیس بتواند اقدامات عملیاتی پنهانی علیه خانه‌های تیمی تروریست‌های بومی انجام دهد. بر این اساس، پیوند موفقیت‌آمیز سیاست‌های انتظامی پلیس با دخیل کردن مردم در فرایند اطلاع‌رسانی به نیروی انتظامی و گزارش‌دهی مردم به پلیس از نقش عمده‌ای در مقابله با تروریسم در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی برخوردار است.^۳

نتیجه‌گیری

بررسی رابطه افراطی‌گری با علم روابط بین‌الملل بیانگر آن است که پدیده افراطی‌گری امری مدرن است که شایسته است به منذه‌های زمینه‌ساز آن و بویژه روندهای تاریخی موجد افراطی‌گری و تحلیل آن از منظر تاریخت باوری و از زاویه روندپژوهی و تحلیل تحول تاریخی توجه ویژه‌ای مبذول گردد تا مشخص شود که

1The Norwegian Police University College

2https://www.icct.nl/download/file/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf

3 <http://www.osce.org/secretariat/111438?download=true>

پژوهش‌های موجود از چه منظری به مطالعه افراطی‌گری پرداخته‌اند. در این میان، تلاش برخی از نظریه‌پردازان افراطی‌گری برای امنیتی کردن این پدیده بیانگر عدم نگاه جامع به زمینه‌ها و عوامل نقش‌آفرین افراطی‌گری در روابط بین‌الملل عامل ترویج و توسعه افراطی‌گری بوده است زیرا که بر خلاف باورهای رایج اندیشه‌ها و باورهای دینی به خودی خود منشا خشونت و افراطی‌گری نیستند بلکه زمانی موجد خشونت می‌شوند که باورهای دینی رنگ منفعت‌گرایی و قدرت‌طلبی به خود بگیرد. به عبارت دیگر، کنار گذاشتن فرهنگ و مذهب و اخلاق در روابط بین‌الملل موجد افراطی‌گری بوده است. از این رو، تقویت مذهب اعتدالی، بازگشت به اخلاق و پرهیز از رفتار دوگانه و تبعیض‌آمیز می‌تواند راهکاری برای رفع افراطی‌گری در روابط بین‌الملل به شمار آید.

نگرش به افراطی‌گری از زاویه آسیب‌شناسانه بیانگر لزوم اهتمام به بیان ذهنیت‌ها به دلیل نبود ذهنیت واحد از مفهوم افراطی‌گری است که به دوگانه‌های خشونت‌آمیز- غیر خشونت‌آمیز، عقلانی- غیر عقلانی، مذهبی- سکولار، متقارن- نامتقارن تقسیم شده است و موجب پیچیدگی و ابهام این مفهوم گردیده است. لذا نمی‌توان برای افراط‌گرایی مفهومی جهان‌شمول و فراگیر ارایه کرد مضافاً آنکه مفاهیم روابط بین‌الملل تفسیری هستند و بسته به نظریه مبنای فرهنگ مبدا و چشم‌انداز تحلیل‌گران قابل تفسیرهای متغایر هستند. در این رهگذر، پدیده افراط به تنهایی مبنای تحلیل نیست بلکه تفسیر از افراط و رهیافت نظریه‌پردازان روابط بین‌الملل به افراط می‌تواند مبنای کار پژوهشی قرار گیرد.

واقعیت آن است که افراطی‌گری را نمی‌توان به عنوان یک نظریه کلان، برای تمامی مناطق و فرهنگ‌ها تعمیم پذیر کرد. با توجه به چند علتی و چند وجهی بودن افراطی‌گری و لزوم تحلیل آن از زوایای روانشناختی، اقتصادی، فلسفی، و جامعه‌شناختی، مقتضی است نسبت به اتخاذ رویکردی چندرشته‌ای و میان‌رشته‌ای یا

بینارشته‌ای برای مطالعه افراطی‌گری به منظور بررسی و تبادل نظر درباره یافته‌های مربوط به افراطی‌گری در کشورها و مناطق مختلف از منظرهای گوناگون سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اقدام لازم صورت پذیرد. در این زمینه لازم است به تجزیه و تحلیل افراطی‌گری از زاویه هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و روش‌شناختی مبادرت گردد و به نقش آموزش در جلوگیری از افراطی‌گری اهتمام ویژه گردد. این مهم نیازمند توجه ویژه به مطالعات علوم انسانی با تشویق دانشجویان رشته‌های علوم، فنی، مهندسی و ریاضیات (STEM) به ارائه کنفرانس‌ها و نگارش تحقیقاتی در موضوعات علوم انسانی به منظور پرهیز از تفکرات دوگانه سیاه و سفید و اهتمام به رویکردهای خاکستری، تشویق دانشجویان رشته‌های علوم، فنی، مهندسی و ریاضیات (STEM) به انجام فعالیت‌های فوق برنامه با هدف تشویق دانشجویان به قرار گرفتن در معرض مباحثات پیرامون موضوعات اجتماعی و اتخاذ روایت‌های آلترناتیو در چارچوب تفکر انتقادی به منظور ایمن‌سازی اذهان آنان، و آگاهی بخشی به سیاستگذاران و تصمیم‌گیران درباره عوامل رادیکالیزاسیون دانشجویان در دانشگاهها به منظور اختصاص میزان بیشتری از بودجه آموزشی به رشته‌های علوم انسانی است. از آنجا که بررسی‌های آماری بیانگر آن است که دانشجویان رشته‌های علوم، فنی، مهندسی و ریاضیات (STEM) بیشتر از دانشجویان علوم انسانی به گروه‌های افراط‌گرا گرایش داشته‌اند شایسته است به تقویت رشته‌های تحصیلی علوم انسانی در دانشگاه‌ها با هدف تشویق پرسشگری، نقادی، نوآوری و ابتکار و پرهیز از تفکرات دوگانه سیاه و سفید اهتمام گردد.

همچنین، با عنایت به اهتمام رشته‌های روابط بین‌الملل در سطح جهان به واکاوی این پدیده، به نظر می‌رسد تاسیس مرکز پژوهشی مطالعات افراطی‌گری در ایران، با بهره‌گیری از تجارب مراکز آموزشی و پژوهشی جهان، به منظور شناخت علل، عوامل، شیوه‌ها، پیامدها و چشم‌اندازها و با توجه به اینکه این پدیده امنیت

ملي جمهوري اسلامي ايران را بويژه در مناطق مرزي مورد تهديد قرار داده است از اهميت شايد توجه برخوردار باشد. واقعيت آن است كه بايد در پي تاسيس يك مركز مطالعاتي غير دولتي به منظور ايجاد شبكه‌اي از نهادهاي فراملي، نهادهاي چندگانه يا سيستم‌هايي با مراكز متعدد برآمد كه از نظر مقررات به صورت خودكافي عمل كنند. چنين مركز مطالعاتي مي‌تواند از رهگذر همكاري با سازمان‌هاي مردم‌نهاد گام‌هاي موثر براي مبارزه با پديده افراطي‌گري و خشونت بردارد. افزون بر اين، با ايجاد مركز مطالعات افراطي‌گري در كشورمان مي‌توان نسبت به شناخت زمينه‌ها، ابعاد و پيامدهاي اين پديده و تبين راهكارهاي مقابله با افراطي‌گري با توجه به تهديدات محيط پيراموني ايران اقدام كرد.

پژوهشگاه علوم انساني و مطالعات فرهنگي
پرتال جامع علوم انساني

منابع

1-<https://www.uni-potsdam.de/en/headlines-and-featured-stories/archive/nachrichtendetail/article/2016-01-04-politischer-als-gedacht-altfaelle-rechtsextremer-und-rassistischer-gewalt-werden-neu.html>, retrieved on 24 December 2016.

2- <http://www.ntu.ac.uk/International/Relations> , retrieved on 24 September 2019.

3- <https://www.kent.ac.uk/politics/> ,retrieved on 24 December 2016.

4- www.leidenuniv.nl ,retrieved on 24 December 2016.

5-http://www.bachelors.leiden.edu/studies/info/international-studies?utm_source=meetinternationalstudies.nl&utm_medium=web&utm_content=header&utm_campaign=meetinternationalstudies, retrieved on 24 September 2019

6- <http://www.lincoln.ac.uk>, ,retrieved on 24 December 2016.

7-<http://www.lincoln.ac.uk/home/course/ististub/>,re-

trieved on 24 September 2019.

8-<https://www.coleuropenatolin.eu/StudyDiplomacy/Apply-Now>, retrieved on 24 December 2016

9-<https://www.nuh.nhs.uk/our-services/services/trent-simulation/> ,retrieved on 24 Septembre 2019.

10-https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396030/preventing-violent-extremism-systematic-review.pdf ,retrieved on 24 December 2016.

11- <http://ccrs.ku.dk/> ,retrieved on 24 December 2016.

12-<http://www.regents.ac.uk/study/postgraduate-study/programmes/ma-international-relations.aspx>&<http://www.regents.ac.uk/news/how-universities-will-beat-extremism.aspx>, retrieved on 24 December 2016.

13-<https://www.britishcouncil.org/organisation/policy-insight-research/insight/immunising-mind-%E2%80%93-education-and-extremism> ,retrieved on 24 December 2016.

14-<http://www.port.ac.uk/courses/history-politics-and-social-studies/ba-hons-international-relations-and-politics/>, retrieved on 24 December 2016.

15-<https://www.google.com/search?q=california+university+extremism+conflict&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:en-US:official&client=firefox-a&channel=fflb&gws>

[rd=ssl](#), retrieved on 24 December 2016.

16- <https://www.kcl.ac.uk> ,retrieved on 24 December 2016.

17-<http://www.kcl.ac.uk/sspp/departments/warstudies/research/groups/icsr.aspx>,retrieved on 24 December 2016.

18-<http://www.idoxopen4learning.co.uk/richmond/News/View/Ofsted-Warning-on-Extremism-in-Colleges-GRUKL-RN!N5908?bcr=MTIzNA> ,retrieved on 24 December 2016.

19-www.huffingtonpost.co.uk/.../reading-university-colludes-Muslim-ext .,retrieved on 24 December 2016.

<https://www.soas.ac.uk/politics/programmes/baintrel/> ,retrieved on 24 December 2016.

20- <https://www.soas.ac.uk>, retrieved on 24 December 2016

<https://www.brighton.ac.uk/courses/study/globalisation-politics-conflict-and-human-rights-ma-pgcert-pgdip.aspx> ,retrieved on 24 September 2019

21- <http://www.polis.leeds.ac.uk/research/international-relations-security/> ,retrieved on 24 September 2019

22-<http://www.nuigalway.ie/globalwomensstudies/ma/> ,retrieved on 24 December 2016.

23- http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1575&context=mhlp_facpub ,retrieved on 24 September 2019

- 24- <https://www.uel.ac.uk>, retrieved on 24 September 2019
- 25-https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/r0911_goodwin.pdf ,retrieved on 24 December 2016.
- 26- https://www.icct.nl/download/file/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf ,retrieved on 24 September 2019
- 27-<http://www.osce.org/secretariat/111438?download=true> ,retrieved on 24 September 2019

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی